

Arne

Írta Björnson Björnstjerne

Fordította Ritoók Emma

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis
u. 6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-72-1

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

ELSŐ FEJEZET.

Két magas szikla között mély szakadék feküdt; a szakadékon át bővízű hegyi patak hömpölygött akadozva a sziklatörmelék és kőmező felett. Magasan és meredeken emelkedett mind a két oldal, az egyik teljesen kopár volt; lent, olyan közel a folyóhoz, hogy tavasszal és ősszel átsaptak a habjai rajta, fiatal erdő állt csoportokban, de akár a magasba nézett, akár maga elé, mindenütt el volt zárva az útja.

- Hátha felöltöztetnénk ezt a sziklát? - mondta a borókafenyő a tölgynek, mely szomszédja volt. A tölgy lenézett, hogy meglássa, ki beszél; azután újra fölegyenesedett és hallgatott. A folyó olyan erővel iparkodott előre, hogy csupa fehér tajtékot vetett; az éjszaki szél beszorult a völgynyílásba és a szakadékok közt kezdett üvölni; a kopár szikla fázva hajolt előre. - Hátha felöltöztetnénk ezt a sziklát? - mondta a boróka a fenyőnek a másik oldalon. - Erre bizony csak mi vállalkozhatunk, - felelt a fenyő, meg-megsímogatva szakállát és a nyírfára nézve: - Neked mi a véleményed? - de a nyírfa előbb aggódalmasan nézett végig a sziklán; olyan fenyegetően függött felette, hogy szinte elvette lélekzetét is. - Jó, öltöztessük fel hát, Isten nevében, -

mondta a nyírfa és ha nem voltak is, csak hárman, mégis vállalkoztak a szikla felöltöztetésére. A boróka járt elől.

Mikor már egy darabon előre haladtak, találkoztak a hangával. A boróka el akart mellette menni. - Nem, - mondta a fenyő, - vigyük magunkkal a hangát is. - És a hanga velük ment. A boróka azonban nemsokára csúszni kezdett a meredeken. - Kapaszkodjál belém, - mondta a hanga. A boróka megtette, a hanga pedig a legkisebb repedésbe is beledugta az ujját és a hol ő az ujjával megfogózott, a boróka mindjárt két kézzel odatapadt. Így csúsztak, kusztak mindig tovább, utánuk a fenyő és nyírfa kissé nehezkesebben. - Ezen Isten áldása lesz, - mondta a nyírfa.

De a szikla elkezdett gondolkozni, hogy miféle férgek kapaszkodnak felfelé az oldalán. És miután néhány évszázadon át ezen gondolkozott, végre egy kis patakot küldött le, hogy megnézzze, mi történik odalent. Épen tavaszi áradás idején volt és a patak addig kanyargott és siklott lefelé, míg a hangával nem találkozott. - Kedves jó hanga, nem engednél keresztül? olyan kicsike vagyok, - mondta a patak. A hanga nagy munkában volt, de azért egy kicsit felemelkedett és aztán tovább dolgozott. A patak átsiklott alatta. - Kedves jó boróka, nem engednél át? olyan kicsike vagyok. - A boróka szigorúan végignézett rajta, de mivel már a hanga átengedte, neki sem maradt más hátra. A patak elsiklott alatta és most már odaért, a hol a fenyő állt és fújva igyekezett előre. - Kedves jó fenyő, nem engednél át? olyan kicsike vagyok, látod, - mondta a patak, megcsókolta a fenyő lábát és elkezdett hizelegni neki. A fenyő szégyenkezve engedte tovább. De a nyírfa

felemelkedett, mielőtt a patak kérte volna. - Hi-hi-hi! - mondta a patak és elkezdett nőni. - Ha-ha-ha! - kiáltotta a patak és tovább nőtt. - Ho-ho-ho! - zúgta a patak és ledöntötte a hangát, a borókát, a fenyőt, a nyírfát, valamennyit a hátára vette s úgy hurczolta ide s tova a nagy hegyek között. A sziklafal néhány évszázadon át gondolkozott rajta, hogy vajjon nem mosolyodott-e el akkor.

A szikla nem akarta, hogy felöltöztessék, ez világos volt. A hanga annyira bosszankodott, hogy egészen belezöldült; aztán újra neki fogott. - Csak bátorság! - mondta a hanga.

A boróka odakuporodott és a hangára nézett; és addig-addig kuporgott, míg végre fel is állott. Felborzolta haját, neki indult és olyan keményen belevágta körmét a kőbe, hogy talán még a szikla is megérezte: - Ha én nem kellek is neked, annál inkább kellesz te nékem. - A fenyő lábujjhegyre állott, hogy megpróbálja, vajjon fel tud-e egyenesedni; először az egyik lábára támaszkodott, az elbírta, azután a másikra, annak sem volt semmi baja, így aztán a két lábára felállt. Először megnézte, hogy hová jutott, azután, hogy hol feküdt és végre, hogy merre induljon. Utnak is eredt, olyan büszkén, mintha soha sem esett volna le. A nyírfa nagyon piszkos lett, de már ő is felállt s elkezdte csinosítani magát. És megint haladni kezdtek, mindig gyorsabban, fel az oldalakon a tető felé, napsütésben és záporban egyaránt. - Hát ez meg micsoda? - kérdezte a szikla, mikor a nyári nap ragyogott felettük, a harmat csillogott, a madarak énekeltek, a mezei egér visított, a nyúl ugrándozott s a hermelin sikoltva rejtőzködött el.

Végre eljött a nap, mikor a hanga félszemmel túllátott a sziklapárkányon. - Ojjé, ojjé! - kiáltott a hanga és eltűnt odafent. - Ejnye, vajjon mit látott a hanga? - mondta a boróka és sietett, hogy ő is minél előbb átleskelődhessen. - Ojjé, ojjé! - kiáltott és ő is eltűnt. - Ugyan mi lelhet a borókát? - kérdezte a fenyő és nagy lépésekkel igyekezett előre a melegben. Nemsokára odalátott ő is, ha lábujjhegyre emelkedett. - Oh-hó! - Valamennyi túlevele égnek állt a csodálkozástól; nagy erőfeszítéssel felkapaszkodott és eltűnt. - Mi lehet az, a mit valamennyien látnak, csak én nem? - szólt végre a nyírfa; ügyesen maga köré kapta szoknyáját és utánuk tipegett. Egész feje egyszerre emelkedett fel a sziklapárkány felé. - Ó-oh - hát nem egy nagy erdő van már idefent; fenyő és hanga, boróka és nyírfa várnak ránk - mondta a nyírfa és megrázta leveleit a napfényben, hogy csak úgy hullott róla a harmat. - Így van az, ha az ember előretör - mondta a boróka.

MÁSODIK FEJEZET.

Kampen volt az Arne szülőhelye, odafent. Anyját Margitnak hívták és a Kampen-major egyetlen gyermeke volt. Tizenennyolcz éves korában egyszer nagyon soká maradt a táncmulatságon; kísérői hazamentek és Margit azt gondolta, hogy most már úgy is egyformán hosszú lesz az út hazafelé, akár megvárja a táncz végét, akár nem. És így történt, hogy Margit ott maradt, a míg a muzsikus, a kit Skraedder vagyis a szabó Nilsnek hívtak, egyszerre csak letette a hegedűjét, mint ez már szokása volt, ha

többet ivott, a tánczosokra bízta, hogy fűtyüljenek maguknak, ha tetszik, derékon kapta a legszebb leányt és ugyancsak verte a taktust lábával; majd a legmagasabb embert kikeresve, sarkával lehajította a kalapot a fejről. - Ho-ó! - kiabált ilyenkor.

A holdfény csodálatos szépen játszott a havon, mikor Margit aznap este hazament. A pítvarba érve, a hol aludni szokott, még egyszer ki akart nézni. Már levetette volt pruszlikját és kezében tartotta, míg odakint állt. Egyszerre csak érezte, hogy fázni kezd; gyorsan bement, levetkőzött és a guba takaró alá bújt. Akkor éjjel Margit egy nagy vörös tehénnel álmodott, mely beszabadult a szántóföldre; neki kellett volna kikergetni, de akárhogy igyekezett, nem bírt a helyéből megmozdulni; a tehén nyugodtan evett tovább, jóllakott és vastagra hízott s közben nagy, komoly szemével folytonosan őt nézte.

Mikor legközelebb táncmulatság volt a faluban, Margit megint elment. De aznap este nem akart táncolni; ülve maradt, a zenét hallgatta és csodálkozott, hogy miért nem inkább ezt élvezik a többiek is. Amint mult az idő, a muzsikus is felállott és táncolni akart. Egészen váratlanul egyenest Kampen Margithoz ment. A leány alig tudta, mi történik vele és már Skraedder Nils-szel tánczolt.

Nem sokára kimelegedett az idő és a táncmulatságoknak is vége volt. Tavasszal Margit egy kis beteg bárányt vett pártfogásába, de anyja azt találta, hogy túlságba viszi a dolgot. - Hiszen csak egy kis bárány, - mondta anyja. - Igen, de beteg, - felelt Margit.

Már régen nem volt templomban; inkább anyjának legyen meg ez az öröme, mondta, mert valakinek úgy is otthonn kell maradni. Egy szép nyári vasárnapon, mikor olyan ragyogó idő volt, hogy a széna nyugodtan kint maradhatott még egy napig, anyja azt mondta, hogy ma bátran elmehetnek a templomba mind a ketten. Margit nem igen tudott erre mit mondani és felöltözött; de mikor már olyan közel voltak a templomhoz, hogy meghallották a harangszót is, Margit egyszerre sírva fakadt. Anyja halálsápadttá vált; aztán tovább mentek, az anya elől, Margit utána, meghallgatták a prédikációt, elénekelték az utolsó zsoltárt, meghallgatták az imádságot is és csak cseppet után mentek ki. De mikor hazaértek, anyja a szobában mind a két karjával átölelte Margitot és azt mondta: - Ne titkolj el előttem semmit.

Ujra eljött a tél; Margit már nem tánczolt. De Skraedder Nils játszott a hegedűjén és végül mindig a környék legszebb leányát fogta kézen és tánczoltatta meg. Ekkor már mindenki egészen bizonyosan tudta és emlegette, hogy Nils a kerület legvagyonosabb gazda-leányát is megkaphatja, ha akarja s némelyek még azt is hozzátették, hogy Böen Eli is jár utána Birgit leánya miatt, a ki halálosan szerelmes Nilsbe.

Ebben az időben történt, hogy Margit leányasszonynak Kampenben fia született, a kinek a keresztségben Arne nevet adtak s atyja gyanánt Skraedder Nilst jelentették be.

Ugyanaznap este Nils egy nagy esküvőn volt, a hol jól leitta magát. Nem akart játszani, csak folytonosan tánczolt és senkit sem türt meg maga mellett. De mikor Böen

Birgithez ment, hogy felkérje, kosarat kapott. Röviden felnevetett, sarkon fordult és tánczba akarta vinni a legelső leányt, a ki keze ügyébe került. De az is vonakodott. Nils lenézett rá; ez a kis barna lány, a ki mindig bámulva tekintett rá, most milyen halvány volt! Nils könnyedén feléje hajolt és suttogva kérdezte: - *Velem* nem akarsz táncolni, Karen? - De nem kapott feleletet. Még egyszer megkérdezte. És akkor a leány épen olyan halkán suttogva mondta: - A tánczból könnyen több lehetne, mint szeretném. - Nils lassan visszahúzódott, de mikor a szoba közepére ért, egyet ugrott és elkezdte a hallingot táncolni egyedül; senki sem tánczolt tovább, hallgatva álltak körülötte és nézték.

Végre kiment a színbe, lefeküdt és elkezdett sírni.

Margit otthon ült kis fiával. Hallotta, hogy Nils egyik táncmulatságból a másikba megy; ránézett a fiára és sírni kezdett, aztán újra ránézett és megvigasztalódott. Az első szó, melyre fiát megtanította, az "apa" volt, de csak akkor mondta neki, ha anyja, vagyis most már a nagyanya, nem volt a közelben. A minek az lett a vége, hogy a kis fiú a nagyanyját nevezte apának. Nem volt könnyű leszoktatni róla és ez is hozzájárult, hogy felfogása korán fejlődött. Még kis fiú volt, mikor megtudta, hogy Skraedder Nils az apja - és mikor abba a korba jutott, mikor kalandos dolgok vonzanak legjobban, azt is megtudta, hogy milyen ember volt Skraedder Nils. A nagyanyja azonban szigorúan megtiltotta, hogy a nevét kimondják előtte; az öreg asszony csak arra törekedett, hogy Kampen majort udvarházzá bővítse s hogy ezzel leányának és a kis fiúnak gondtalan életet biztosítson. Felhasználta a szomszéd

gazda szegénységét, megvette földjét, évről-évre törlesztette és úgy dologhoz látott, akárcsak egy férfi; tizennégy év alatt, mióta özvegy volt, Kampen megnőtt és terjeszkedni kezdett, úgy, hogy négy tehenet és tizenhat juhot táplált s azonkívül felében egy lovat is tartott.

Skraedder Nils ezalatt az egész kerületet bekóborolta; keresete nagyon megapadt, először is mert nem járt úgy utána, mint eddig, de meg azért is, mert már nem szerették annyira, mint régen. Már jóformán egyebet sem tett, csak hegedült, a mi sok ivásra adott alkalmat, de sok verekedésre is és rossz napokat hozott magával.

Arne körülbelül hat éves lehetett, mikor egy téli napon az ágyában játszogatózott; az ágyterítőből vitorlát csinált és egy főzőkanállal evezett. Nagymama is odabent ült és font s közben elgondolkozva bólingatott a fejével, mintha azt bizonyítgatná, hogy mennyire igazak a gondolatai. A fiú észrevette, hogy nem figyel rá és elkezdte a Skraedder Nils nótáját énekelni, olyan durván és közönségesen, a hogy' megtanulta:

Ha nem tegnap óta süt rád a napfény,
Hallottad a Nils szabó hírét, hogy milyen legény.

Ha lábadon jársz már több mint egy hete,
Hallottad, hogy Storedragen Knutot hogyan
győzte le.

Nyög Kviste Per Ole a ház fedelén:
- Vigy utravalót magaddal, ha megint oda doblak
fel én.

De Bugge Hans sem volt a senki fia,
Nem egy megijedne, ha véle ki kellene állania.

- Mondd csak Nils, téged hová fektesselek,
Hadd köpök oda s mellé hadd teszem a fejedet.

- Ohó, a kezem ügyébe jöjj csak közelebb,
Tán verekedni a nyelveddel kell, azt képzeled! -

Az első eldöntetlen összecsapásnak maradt,
Nem hátrált meg egyik sem a másik keze alatt.

A másodiknál az orrára bukott Hans - oh jaj!
- Így köpködj ebadta! - foly a vére, megvan a baj!

Tovább nem énekelt a fiú, pedig még volt két vers, azokra
anyja nem tanította meg:

Láttad már friss havon az árnyékát a fának?
Láttad már Nilset tenni a szépet a lánynak?

Láttad már Nilset, a lábát hogy' rakja a tánczba?
Menekülj, ha leány vagy - lelked késő bánat ne
bántsa!

Nagyanyja ezt a két verset is ismerte és annál inkább
eszébe jutott, mert nem énekelték el. A fiúnak nem szólt
semmit, de az anyjának azt mondta: - Csak tanítsd meg a
fiadat a saját szégyenedre; de ne felejtsd el az utolsó két
verset sem.

Skraedder Nilst az ivás annyira tönkretette, hogy már nem is az az ember volt, a ki régen. Sokan azt tartották, már nem viszi sokáig.

Ekkor történt, hogy két amerikai látogatta meg a vidéket és mikor meghallották, hogy a közelben menyegző lesz, mindenáron látni akarták, hogy a népszokásokat megismerjék. A mulatságon Nils hegedült. Mindegyik idegen egy tallért tett a muzsikus tányérjába, mert szerették volna, hogy valaki a hallingot eltánczolja. De senki sem akart rá vállalkozni, hiába kérték őket. Mindenki azt akarta, hogy Nils tánczolja el: "Hiszen ő tudja legjobban." Minél inkább vonakodott, annál jobban ostromolták, míg végre egyhanguan mindenki őt akarta látni és Nils csak erre várt. Átadta valakinek hegedűjét, letette sapkáját, kabátját, belépett a körbe és mosolyogni kezdett. A régi érdeklődés vette körül s ez visszaadta régi erejét is. A közönség olyan közel nyomult hozzá, a mennyire csak lehetett, a hátulsók az asztalokra meg padokra állottak, a leányok összefogóztak és a legelsők között állt egy magas, világosbarna hajú leány, a kinek előreálló homloka alatt a szeme kék volt, keskeny, hosszas metszésű szája gyakran mosolygott és ilyenkor egy kissé félrehúzódt az ajka; Böen Birgit volt. Nils meglátta, hol áll, mikor a menyegzőt a gerendát vette szemügyre. A zene megszólalt, mély csend lett és Nils elkezdte a tánczot. Végigdübörgött a padlón, majd előre hajolva, a zene üteme szerint siklott egyik oldal felé, ringatta magát, néha-néha keresztbe vetette lábát maga alatt, aztán felugrott olyan állásba helyezkedve, mintha dobásra készülne és ringatózva, előre hajolva siklott megint tovább. A hegedű jó kézben volt. A zene mindig tüzesebb lett, Nils mindig

hátrább szegte a fejét s egyszerre úgy megrugta sarkával a mestergerendát, hogy a por csak úgy hullott rájuk. Nevetés és kiabálás hallatszott, a leányoknak még a lélegzetük is elakadt. A zene ujjongva hangzott tovább - mindig gyorsabban lüktető ütemben. Nils, mintha nem tudna ellenállani, előrehajlott testtel rövid ugrásokkal követte a taktust, lehajolt, mintha dobásra készülne, mintha meg akarná tréfálni őket, aztán megint keresztbe kapta a lábát és mikor a legkevésbé várták, egyszerre csak ott döngött a csizma sarka a keresztgerendán, újra és újra, s minden dobbanás után hol előre, hol hátra bukfenczezve mindannyiszor gyertyaegyenesen állott megint a talpán. De most már megelégedte. A hegedű még egy néhány taktussal tovább játszotta a gyors tánczenét, aztán mélyebb hangnembe szállt alá, reszketve trillázott és egy utolsó elnyújtott mély hangban halt el. A csoport széteszlott és a csendet hangos beszélgetés váltotta fel, melyből nevetés és kiáltások hangzottak ki. Nils a falhoz támaszkodott; ekkor odamentek az amerikaiak tolmácsukkal és mindegyik öt tallért adott neki. Ujra csend lett.

Az amerikaiak tolmácsukkal beszéltek; ez aztán azt kérdezte Nilstól, hogy nem menne-e velük mint szolga; olyan bért kérhet, a milyet akar. - Hová? - kérdezte Nils; az emberek megint szorosan köréje gyülekeztek. - Ki a világba - hangzott a felelet. - Mikor? - kérdezte Nils és ragyogó arczczal nézett körül; Böen Birgitre esett a tekintete és attól kezdve folytonosan őt nézte. - Egy hét múlva, mikor visszautaztunkban itt mennek keresztül, - felelték. - Lehet, hogy készen leszek akkorra, - felelt Nils, az öt tallérosokat mérlegelve tenyerében. Fél karját egy

mellette álló ember vállára támasztotta és annyira remegett, hogy le akarták ültetni.

- Nem baj! - mondta Nils; néhány ingadozó lépést tett előre, azután egészen biztosan ment tovább, megfordult és kérte, hogy az ugrótánczot játsszák.

A leányok mind előre állottak. Nils is körülnézett, lassan, hosszasan válogatott, aztán egyenesen egy fekete ruhás felé tartott. Böen Birgit volt. Nils feléje nyujtotta a kezét, a leány mind a kettőt odaadta; ekkor Nils elnevette magát, elfordult és a mellette állót vitte el, a kit kicsapongó jó kedvvel ragadott magával a tánczba. Birgit nyaka és arcza vérvörös lett. Egy magas, szelíd arczu ember állt éppen mögötte; megfogta a kezét és eltánczolt vele - épen Nils után. Nils azonnal észrevette és talán csak gondatlanságból, olyan hevesen nekik tánczolt, hogy Birgit a tánczosával együtt elvágódott és elterült a földön. Nevetés és kiáltozás hangzott fel körülöttük. Birgit végre felemelkedett, félreállt és sírni kezdett.

A szelíd arczu ember lassabban állt fel és egyenesen Nilshez ment, a ki még tánczolt. - Állj meg egy kicsit! - szólt hozzá. Nils nem hallotta s tovább tánczolt; az ember megfogta a karját, mire Nils elrántotta magát és szembe nézett vele. - Nem ismerlek, - mondta és elmosolyodott. - Na hát ismerj meg! - felelt a szelíd arczu és öklével egyenesen az egyik szemébe vágott. Nils, a ki erre nem volt elkészülve, tehetetlenül, nehézkesen nekivágódott a tűzhely éles téglaperemének; rögtön fel akart ugrani, de nem bírt: eltört a háta gerincze.

Kampenben ezalatt nagy változás történt. A nagyanya utóbbi időben betegeskedni kezdett, de csak annál sokkal jobban szorgoskodott, hogy összegyűjtse a pénzt, a mi még hiányzott az udvarház megszerzéséhez. - Ez elég lesz, hogy te és a kis fiú megélhessetek belőle. De ha valakit ide vennél, hogy elpazarolja az egészet, akkor megfordulok még a síromban is. - Őszre csakugyan megérte azt az örömet, hogy adósságának utolsó részletét is kifizethette a nagyobbik birtok tulajdonosának és boldog volt, mikor a padkán ülve azt mondhatta: - Ez is rendben van. - De ekkor már halálos beteg is volt: ágyba kellett feküdnie, nem is kelt fel többet. Leánya a temető egy üres helyére temettette el és szép fejfát is állíttatott, melyen neve, életkora és a biblia egy verse volt bevésve. Két héttel azután, hogy a földbe tették, anyja fekete ünneplőjéből kapott ruhát a kis fiú és mikor felvette, olyan komoly lett, mintha a nagyanya tért volna vissza. Magától elővette a nagybetűs kapcsos könyvet, melyből nagyanya vasárnaponként olvasni és énekelni szokott, kinyitotta és megtalálta benne a szemüvegét. Ehhez a fiúnak nem volt szabad hozzányúlni, míg ő élt; most félénken felvette, orrára tette és azon keresztül nézett bele a könyvbe. Minden elmosódott előtte. Furcsa, gondolta a fiú, ezen át látta meg nagyanya Isten szavait. Felemelte, a világosság felé tartotta, hogy megnézzze, mi a baja és - a szemüveg a földön hevert.

Nagyon megijedt s mivel az ajtó épen abban a perczben nyílt ki, azt hitte, nem jöhet be más, mint nagyanyja; de nem, - anyja volt és mögötte hat ember, a kik nagy dübörgéssel és lármával hoztak egy hordágyat és letették a földre. Az ajtó nyitva maradt utánuk, úgy, hogy a szoba egészen kihült.